

2010:41

ANTIKVARISK KONTROLLRAPPORT

Brygghus på Stabby prästgård

RESTAURERING AV BRYGGHUS, STABBY PRÄSTGÅRD, BONDKYRKO SOCK-
EN SN, UPPSALA KN

UPPLANDSMUSEET

Per Lundgren 2010

Omslagsfotografi: Brygghuslängan (till vänster i bild) efter restaurering
Foto: Per Lundgren, Upplandsmuseet 2010

Upplandsmuseets rapporter 2010:41
ISSN 1654-8280
© Upplandsmuseet 2010

UPPLANDSMUSEET

Upplandsmuseet, Länsmuseum för Uppsala län
adress S:t Eriks gränd 6, 753 10 Uppsala telefon 018-16 91 00 telefax 018-69 25 09 hemsida www.uppmus.se postgiro 51 99 35-1 bankgiro 128-1245
org.nr 817600-7071

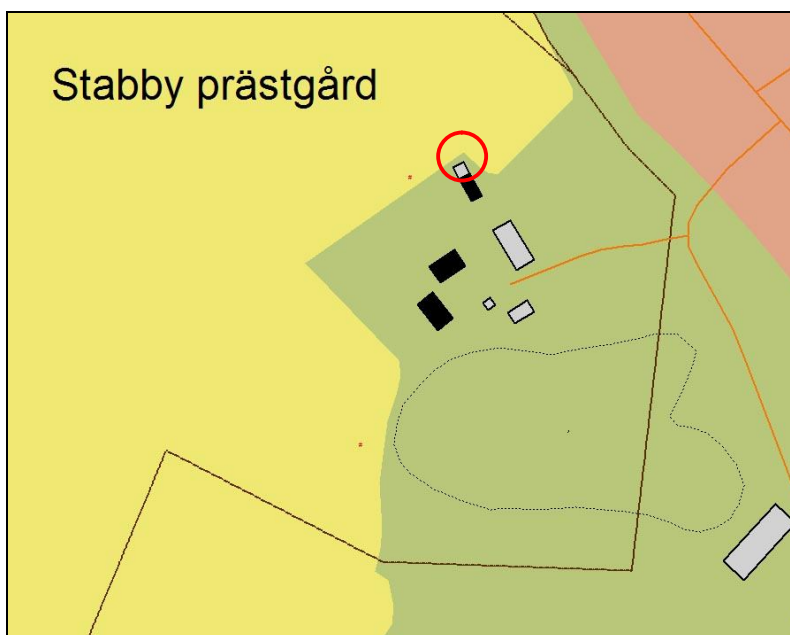
INNEHÅLL

Sammanfattning av utförda arbeten	5
Administrativa uppgifter	5
Historik	6
Utförda åtgärder	10
Drängkammare	10
Tak	11
Avvikelser från arbetshandlingar	16
Kulturhistorisk bedömning av utförda arbeten	16
Övriga handlingar med relevans för ärendet	16

Sammanfattning av utförda arbeten

Åtgärderna har innefattat renovering av trägolvet i brygghuslängans kammare samt omläggning och reparation av yttertak och bjälklag.

Arbetet har utförts med stöd av statligt bidrag till byggnadsvårdsåtgärder.

Administrativa uppgifter

Objekt	Brygghus på Stabby prästgård
Socken	Bondkyrko
Kommun	Uppsala
Beställare	Bondkyrko hembygdsförening
Arbetshandlingar	Håkan Zillén Bygg AB 2010-01-19
Entreprenör	Håkan Zillén Bygg AB
Antikvarisk kontrollant	Upplandsmuseet genom Per Lundgren
Byggnadstid	2010-08 – 2010-10
Antikvarisk slutbesiktning	2010-11-01
Diarienummer	510/10
Länstyrelsens bidragsbeslut	2010-07-06. lst dnr 434-13595-09

Historik

2010-08-10. Sydvästra fasaden innan restaurering.

Brygghuset är förmodligen uppfört under senare hälften av 1800-talet och har i ett senare skede, förmodligen kring sekelskiftet 1900, införlivats i en ekonomilänga som förutom brygghuset med dess kammare också innefattar vedbod och kuskbostad. Brygghuset var tidigare försett med lunettfönster på båda gavlarna, där den ena gaveln idag är brädfodrad och den andra stöter mot vedbodens vägg. På båda gavlarna finns fönster, men fönstret mot vedboden har satts igen. Knutarna är släta och utförda med knäppen, en knuttyp som blev vanlig på ytterknutar under senare delen av 1800-talet men som är känd åtminstone sedan 1700-talet. Taklaget består av kroppås och sidoåsar som bär sparrar. Konstruktionen tyder på att det har suttit bräder tvärs takets fallriktning, möjligen under en täckning av näver och torv. Tvärs sparrarna satt bärläkt och på denna låg ett geltak på öppen läkt.

2010-08-10. Taklag och yttertak innan restaurering. På sydvästra takfallet ligger enkupigt tegel på öppen läkt. På nordöstra takfallet sitter ett tillfälligt skyddstak av trapets-korrugerad plåt. Lunettfönstret på det södra gavelröstet är igensatt med bräder.

2010-08-10. Murstock och taklag på det nordöstra takfallet innan restaurering.

Både drängkammaren och bryggrummet inreddes förmodligen i samband med längans tillkomst. Väggarna i drängkammaren är klädda med stående pärlspontpanel som tycks vara brunbetsad. På panelen har man limmat tidningspapper som underlag för tapeter. Det understa lagret av tidningspapper är från 1933 och efter ett tapetlager kommer tidningar från 1944. I rummet finns en vedspis av fabrikat Skoglund och Olson i Gävle, no 6. Gjuteriet startade 1874 och med tanke på det låga modellnumret bör spisen vara från slutet av 1800-talet. Uppmurningen för vedspisen är inte murad i förband med murstocken och med tanke på eldstadsplanens utformning kan man tänka sig att spisen satts in i ett ganska sent skede. Drängkammarens plankgolv har vid tidigare tillfällen reparerats och lagts om.

2010-10-22. Vedspis i drängkammaren, av fabrikat Skoglund och Olson i Gävle.

2010-08-10. Drängkammarens brädgolv med två borttagna bräder. Sentida bär-linor av byggreglar visar att golvet har reparerats i sen tid, men det finns också äldre lagningar. Delvis tycks dagens brädgolv ha lagts ovanpå ett äldre, underliggande brädgolv.

Drängkammaren och brygghuset har sågade takbjälkar och ett fint profilerat undertak av falsade bräder lagda med botten och lock ovanpå takbjälkarna. Tidigare låg det en fyllning av vass ovanpå bräderna. Undertaket är vitlimmat i drängkammaren och svärtat i bryggrummet.

2010-08-10. Väggar-na i drängkammaren har klätts med tidningspapper.

Alldeles vid sidan av bryggrummets panna fanns en ventilationstrumma som ledde ut ångan från koket. Trumman var gjord av plank med utsågningar för avluftningen. Den täcktes av ett enkelt, platt brädtak.

2010-10-22. Demon-
terad ventilations-
trumma för brygghu-
set.

2009-10-22. Brygg-
husrummet innan
demonteringen av
ventilationstrum-
man.

Byggnaden hade innan restaureringen omfattande angrepp av svamp. Sporanalys visade att det inte var den fruktade hussvampen utan den mer lätthanterliga källarsvampen.

2009-10-22. Uttorkad fruktkropp ovanför drängkammarens vedspis. Innan restaurering.

Utförda åtgärder

Drängkammare

Befintligt plankgolv demonterades, inklusive ruttna stockar och annat organiskt material. Grunden grävdes ur och bärlinor placerades på grundstenar. Bärlinorna isolerades mot stenarna med papp. Golvets lutning anpassades så långt som möjligt efter det gamla golvet och timmerstommens krökning. Ett nytt plankgolv av 45 x 220 mm plankor lades på bärlinorna.

2010-10-22. Drängkammarens brädgolv har rivits ut och grunden har rensats från skräp och organiskt material. Nya bärlinor har satts upp.

2010-10-22. Drängkammarens nordöstra hörn under pågående golvarbeten.

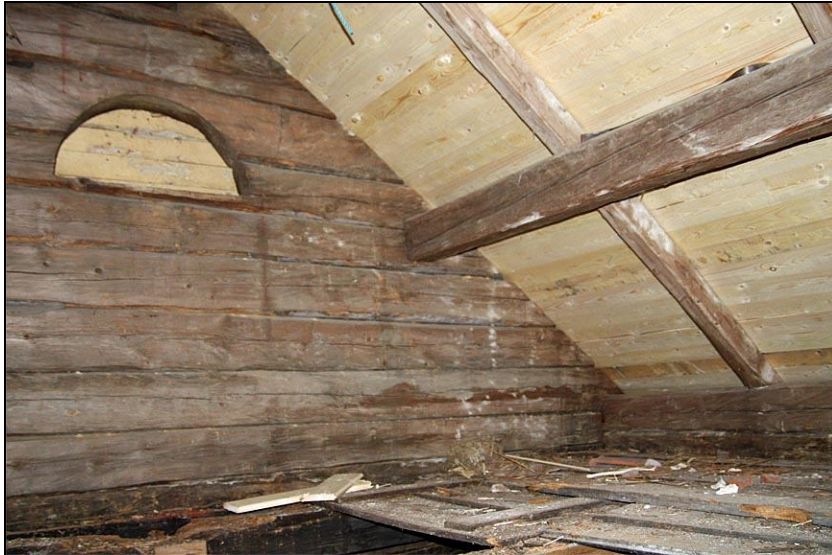

2010-11-01. Det nya plankgolvet av 45 x 220 mm plank lagt på bärlinorna.

Tak

Befintlig taktäckning avlägsnades. Tegelpannorna plockades försiktigt ner och rengjordes för återanvändning. Bärläkten revs och en underbrädning av 22 x 120 mm råspont spikades tvärs sparrarna. På underbrädningen lades takpapp och sedan strö- och bärläkt. Befintliga, breda takfotsbräder behölls. Tegelpannorna återlades på taket, kompletterat med nya pannor av samma utförande. Omkring 220 st nya pannor fick användas. Pånocken lades nockbräder och på gavlarna sattes nya vindskivor och vattbräder upp. Vattbräder, nockbräder och vindskivor tjärades.

Fyllningen på undertaket avlägsnades och panelbräderna demonterades så att takbjälkarna blottades. Röt- och svampangripna partier av väggstockar högs bort. Takbjälkarna i bryggrummet var så angripna att de fick ersättas med nya bjälkar. De nya bjälkarna är sågade 6"6 likt de befintliga. Ett mindre parti av den nordöstra långväggen halvsulades.

2010-10-08. Tegel och bärläkt har demonterats och en underbrädning av råspont har spikats på sparrarna, tvärs takets fallriktning.

2010-10-26. De rengjorda tegelpannorna återmonteras på det sydvästra takfallet.

2010-10-26. Det nordöstra takfallet under pågående läkning.

Den gamla trätrummen mättes upp och en ny trumma i samma utförande tillverkades. Den nya trumman sattes upp på den gamlas plats.

2010-10-26. Den gamla ventilationsstrumman inspekteras inför uppsättningen av den nya.

2010-11-01. Den nya ventilationstrumman monterad på de gamla platsen. Urtag i mitt-åsen visar trummans rätta position. Bjälkarna är nya.

2010-11-01. Halvsulningar vid en av takbjälkarnas upplag i nordöstra långväggen.

2010-11-01. Bryggerummet med demonterat innertak, nya takbjälkar och ny ventilationstrumma.

2010-11-01. Demonterade stockbitar från de gamla, angripna takbjälkarna. Stockarna tycks ha varit arsenikimpregnerade och förmodligen behandlade med kresot.

2010-11-01. Bryggghuset
sydvästra fasad
efter restaurering.

2010-11-01. Bryggghuset
från väster efter
restaurering.

2010-11-01. Bryggghuset
från öster efter
restaurering.

Avvikelser från arbetshandlingar

Efter samråd med den antikvariska kontrollanten har det nya golvet i drängkammaren inte utförts med trossbotten utan med bärlinor och plank likt det gamla golvet.

Innertaket har inte åtgärdats. Istället har takbjälkarna åtgärdats, vilket måste ske innan innertaket monteras. De nya takbjälkarna har samma utförande som de gamla, ca 6”6 sågade. Hela innertaket, både i drängkammaren och i bryggrummet, har demonterats.

Ett antal mindre arbeten var ännu inte utförda vid slutbesiktningen. Bland annat behöver ventilationstrumman ett regntak. Detta bör utföras av trä likt det gamla taket och tjäras med uppvärmd trätjära. Trummans takgenomföring behöver en avtäckning. Dessutom bör en vattbräda sättas upp vid takfallens anslutning till vedbodens vägg. Skorstenens plåtbeslag mot tegeltaket bör om möjligt justeras så att det ligger kloss an mot tegelpannorna.

När det blir aktuellt att rödfärga byggnaden rekommenderas att vindskivorna stryks med falurödfärg likt fasaderna.

Kulturhistorisk bedömning av utförda arbeten

Arbetena har utförts med god omsorg om byggnadens kulturhistoriska värde och i enlighet med godkänd arbetsbeskrivning. Vissa mindre avvikelser har skett efter samråd med antikvarisk kontrollant.

Övriga handlingar med relevans för ärendet

2010-07-06 Länsstyrelsen: beslut om bidrag (1st dnr 434-13595-09)

